

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-1>

УДК 330.8:330.4(100)(091)

Берестецька Олена Михайлівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7119-4496>

Ціх Галина Володимирівна

кандидат економічних наук,
професор кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5049-3814>

Olena Berestetska, Halyna Tsikh

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ЕКОНОМІЧНА ДУМКА І ПРИКЛАДНА АНАЛІТИКА: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ ТА ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ

ECONOMIC THOUGHT AND APPLIED ANALYTICS: INTERNATIONAL CONTEXT AND HISTORICAL ORIGINS

Анотація. У статті досліджено економічну думку та прикладну аналітику в контексті міжнародних процесів із врахуванням історичних витоків. Встановлено, що інтеграція України в союзну економічну систему сформувала екстенсивну модель господарювання, обмежуючи інноваційний розвиток і підсилюючи зовнішню залежність. З'ясовано необхідність переходу до нової моделі індустріалізації, орієнтованої на технологічну модернізацію, розвиток внутрішньої доданої вартості та конкурентних виробничих ланцюгів. Наголошено на важливості поєднання історичного аналізу із сучасними методами прогнозування для оцінки тенденцій ВВП та зовнішньоторговельної діяльності. Підкреслено, що ефективне використання фінансових ресурсів і підтримка інновацій сприяють стабілізації економіки. Констатовано, що глобалізаційні процеси та розвиток економіки вражень формують нові можливості для підвищення продуктивності, проте водночас посилюють соціально-економічні диспропорції. Визначено, що комплексний інтегративний підхід є необхідним для модернізації національної економіки та забезпечення її стійкості й конкурентоспроможності. Зауважено, що поєднання державних заходів, внутрішніх ресурсів та інтеграції у глобальні ланцюги створює основу для довгострокового економічного зростання.

Ключові слова: економічна модернізація, індустріалізація, трансформація, додана вартість, зовнішньоекономічні відносини, глобалізація, прикладна аналітика, ВВП, інноваційний розвиток, економіка вражень, структурні дисбаланси, державна політика, фінансові ресурси, міжнародні ринки, конкурентоспроможність.

Summary. The article reveals the comprehensive significance of historical and contemporary factors in shaping Ukraine's economic policy, which allows for assessing economic dynamics in the context of international processes. It has been established that Ukraine's integration into the union economic system created an extensive model of management, which limited innovative development and increased dependence on foreign markets, resulting in the inertial nature of economic growth during the first decades of independence. It has been ascertained that contemporary challenges of post-war recovery require a transition to a new model of industrialization focused on technological modernization, development of domestic added value, and formation of competitive production chains. It is emphasized that the combination of historical experience and applied economic analytics enables more accurate forecasting of GDP trends and foreign trade activities, revealing structural imbalances and the necessity for economic model transformation. It is underlined that changes in export structure from metallurgical and industrial to agricultural dominance, combined with high import dependence, highlight the need to develop domestic technological production. It is stated that effective utilization of financial resources, coordinated monetary and fiscal policy, as well as support for innovation and small and medium-sized enterprises, create conditions for economic stabilization and Ukraine's integration into global production and financial chains. It is determined that globalization processes and the development of the experience economy generate new opportunities for productivity growth, while simultaneously exacerbating socio-economic disparities, which underscores the necessity of a comprehensive integrative approach to national economic modernization. It is noted that the transition to an innovative model of economic development

implies the creation of conditions for technological renewal of production chains, development of domestic added value, and ensuring international competitiveness. It has been established that implementing a comprehensive approach, combining historical analysis, modern analytical methods, and state initiatives, forms a logical foundation for sustainable economic growth and enhancing the country's competitiveness in the global environment.

Keywords: economic modernization, industrialization, transformation, added value, foreign economic relations, globalization, applied analytics, GDP, innovative development, experience economy, structural imbalances, state policy, financial resources, international markets, competitiveness.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси світової економіки супроводжуються зростанням взаємозалежності національних господарств, посиленням глобальної конкуренції та формуванням нових моделей економічного розвитку. У зв'язку з цим постає проблема забезпечення стійкості економічних систем, адже водночас зберігається суперечність між потребою у вільному функціонуванні ринкових механізмів і необхідністю регулятивного втручання для мінімізації наслідків кризових явищ. Саме тому особливої актуальності набуває аналіз взаємодії економічної думки та прикладної аналітики, оскільки поєднання теоретичних підходів і практичних інструментів дає змогу формувати адекватні стратегії реагування на глобальні виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про підвищену увагу науковців до проблем економічного розвитку та формування сучасних моделей міжнародних економічних відносин у контексті історичних трансформацій і глобалізаційних процесів. Так, Боднарчук Т. обґрунтовує закономірності формування моделі міжнародних економічних відносин, виходячи з попередньої траєкторії розвитку національного господарства України [1]. Своєю чергою Зверяков М. аналізує специфіку моделі економічного розвитку в умовах нових історичних реалій, що поглиблює розуміння структурних трансформацій у національній економіці [2]. Дослідження, представлене у монографії під редакцією Гриценка А., зосереджується на формуванні засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир – війна» [3]. Водночас Крушинська А. та Попель С. розглядають еволюцію міжнародної економіки крізь призму технологічних укладів, простежуючи перехід від індустріалізації до блокчейн-реальності [4]. Натомість Гетманець О., Коробцова Д. та Єжелій Ю. висвітлюють складність інтеграції ринків у глобалізовану економіку та економічні наслідки цього процесу для країн, зокрема України [5]. У цьому ж контексті Осіпова Л. акцентує увагу на впливі глобалізації на сучасні економічні моделі, виокремлюючи нові виклики та можливості для їх адаптації [6]. Додатковий вимір дослідження економічних процесів подає Ястремська О., яка аналізує умови розвитку економіки вражень у світі та в Україні зокрема, визначаючи її роль у сучасному глобальному середовищі [7]. Поряд з тим, Хоманець В. розкриває витоки, виклики та риси

постнеоліберальної моделі міжнародного економічного порядку, що дозволяє сформулювати цілісне уявлення про тенденції розвитку світової економіки [8].

Таким чином, розглянуті публікації утворюють взаємопов'язане поле наукових пошуків, у якому простежується історична спадкоємність економічної думки, а також робиться акцент на новітніх глобальних викликах та перспективних напрямках прикладної аналітики. Однак недостатньо розкритими залишаються питання їх систематизації в історичному та міжнародному вимірах.

Мета статті є комплексне дослідження економічної думки та прикладної аналітики в контексті міжнародних процесів і з урахуванням їх історичних витоків.

Виклад основного матеріалу дослідження. В часи союзного домінування економічний розвиток України був жорстко інтегрований у поділ праці та зовнішньоекономічні зв'язки, що формувалися під впливом політичної несамостійності та централізованого управління. Зазначена залежність від загальносоюзної концепції господарського простору фактично позбавляла країну можливостей формувати власну стратегію зовнішньоекономічної взаємодії. Унаслідок цього, Україна в перші десятиліття незалежності залишалася в системі постсоюзних політичних та економічних домовленостей, що визначало інерційний характер її розвитку [1, с. 237]. Тому перехід до нової моделі економічного зростання, особливо в умовах післявоєнної відбудови, вимагає врахування історичного досвіду, а також сучасних викликів, оскільки традиції господарювання, накопичені за роки незалежності, поєдналися з потребою адаптації до світових ринкових механізмів [2, с. 4].

Вказане вище поєднання історичної спадковості та інтеграції у світову систему створює основу для аналізу розвитку економічної думки в міжнародному контексті. Поглиблений аналіз даних [9] засвідчує, що інтеграція історичних підходів із новітніми методами прогнозування створює якісно новий рівень аналітики. Так, використання мережевих моделей міжнародної торгівлі та алгоритмів машинного навчання у світовій практиці значно підвищує точність прогнозів економічного зростання, на відміну від класичних лінійних моделей. Наприклад, у період 2010–2022 років характеристика торговельних мереж близько двохсот країн істотно впливала на прогностичну силу моделей ВВП [9].

Нині історичні обставини, в яких опинилася Україна, висуюють перед вищими органами державної влади, науковими колами та міжнародними інституціями завдання відновлення економіки в післявоєнний період на нових засадах, оскільки чинна модель господарювання, сформована в 1990-х роках і зорієнтована на експорт сировини, призвела до деградації індустріального потенціалу та явища «зростання без розвитку», то її подальше застосування вже не може адекватно відповісти на сучасні виклики [2, с. 16–17].

Вихід із зазначеної парадигми потребує трансформації у бік нової індустріалізації, де центральним елементом стає перехід на принципово нові техніки й технології. У цій моделі внутрішній взаємозв'язок між технологічним оновленням виробництва та економічним зростанням слугує не зовнішньою опцією, а органічною рисою ринкової системи відроджувальної економіки. За цією логікою, оновлення виробничих ланцюгів має стартувати з тієї індустрії, яка здатна замінити імпортні компоненти, інтегруватися у технологічні ланцюги та генерувати високу додану вартість. Так, статистичні дані, наведені у [10], підтверджують потребу зазначеного підходу. Зокрема, у 2024 році економіка України зросла лише на 2,9%, що вказує на уповільнення темпів відновлення після значного падіння у попередні роки. Наявний рівень зростання демонструє обмеженість наявної моделі, яка не створює достатнього імпульсу для структурної перебудови.

Водночас державні ініціативи спрямовуються на підтримку виробництва, здатних забезпечити заміщення імпорту та створення нових технологічних ланцюгів. Як зазначається у міжнародних звітах [11], уряд акцентує увагу на розвитку секторів з високим рівнем переробки як інструменті відбудови економіки й підвищення її стійкості. Тому перспективна модель індустріалізації України має спиратися на технологічну модернізацію, розви-

ток внутрішньої доданої вартості та створення конкурентних виробництв, що дає змогу сформувати стійкі рушії економічного зростання навіть у контексті глобальних і внутрішніх обмежень.

Для кращого розуміння динаміки відновлення економіки доцільно звернутися до показників ВВП України за останні роки, які відображають структурні зрушення та вплив кризових чинників на економічну траєкторію розвитку (рис. 1)

Аналіз динаміки ВВП України у 2010–2024 роках демонструє чергування періодів стабільності, кризових спадів і поступового відновлення. У 2010–2013 рр. спостерігалася відносна стабільність на рівні близько 5,8 трлн грн, тоді як воєнні дії та економічна криза 2014–2015 рр. призвели до різкого скорочення виробництва до 4,88 трлн грн. Поступове відновлення економіки у 2016–2019 рр. (5,47 трлн грн у 2019 р.) відбувалося на тлі низької продуктивності та високої залежності від сировинного експорту. Пандемія COVID-19 у 2020 році та повномасштабна війна 2022 року зумовили подальші коливання ВВП, тоді як у 2023–2024 рр. зростання до 7,65 трлн грн свідчить про часткове відновлення виробництва й інфраструктури. Водночас ці дані підкреслюють специфічний вплив зовнішньополітичних і воєнних чинників на економіку України та високу вразливість сировинної структури виробництва, що робить необхідним впровадження стратегії нової індустріалізації та орієнтації на галузі з високою доданою вартістю для забезпечення стійкого розвитку та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги.

Модель міжнародних економічних відносин України в межах союзного економічного простору забезпечила використання її ресурсно-виробничого потенціалу на користь економічного розвитку інших республік та країн-членів Ради Економічної Взаємодії (РЕВ). Внаслідок цього склалася система екстенсивного господарювання, котра обмежувала інноваційний розвиток та призводила

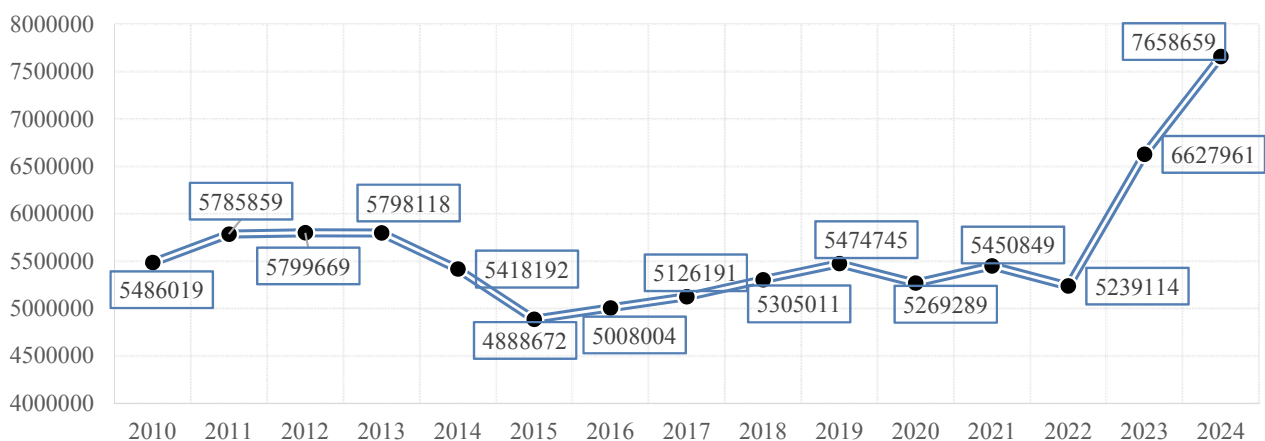

Рисунок 1 – Динаміка ВВП України, млн грн

Джерело: складено на основі [12]

до технологічної відсталості протягом тривалого періоду [1, с. 252].

У відповідь на поточні виклики та очікувані потреби економічного відродження дедалі зростає роль державних заходів, спрямованих на розблокування кредитної підтримки та мобілізацію національного фінансового капіталу. Зокрема необхідною є монетарна політика, укорінена в національних реаліях, здатна підсилити внутрішню економічну активність, знизити залежність фінансової стабільності від зовнішньої кон'юнктури та активізувати монетарні інструменти для стримування інфляційних ризиків і підтримки структурної перебудови [3, с. 254–255].

У цьому контексті доцільно звернути увагу на останні показники монетарної та фінансової політики, які ілюструють частину реалізованих заходів. Зокрема, Національний банк України підвищив облікову ставку до 15,5% у березні 2025 року з метою стримування інфляції та підтримки стабільності валютного ринку [13]. Також істотним джерелом фінансової підсилки економіки став зовнішній бюджетний і грантовий ресурс: у 2024 році міжнародні партнери надали Україні понад 41 млрд дол. США підтримки для бюджетних потреб, що дозволило покривати витрати на соціальне та гуманітарне забезпечення в умовах значного навантаження на державний бюджет [14].

Ці дані свідчать про те, що монетарна та бюджетна політика України останнім часом спрямовані не просто на подолання кризових наслідків, а на формування умов для розвитку. Підтримка внутрішніх фінансових ресурсів, кредитування, регуляція облікової ставки і зовнішня допомога є частинами комплексної моделі, що має забезпечити перехід до високододаної економіки та зниження залежності від екстенсивних виробничих форм.

Завдяки міжнародній допомозі в економіці України сформовано безпрецедентний обсяг фінансового капіталу, який оцінюють у межах 3–4 трлн грн, проте цей ресурс поки що не застосовується ефективно для відбудови економіки та забезпечення обороноздатності. Тому одним із важливих завдань державної політики має стати створення умов і механізмів, які дозволять трансформувати цей капітал у конкретні інвестиції в економіку [3, с. 258–259]. У цьому контексті важливим є запровадження принципів технологічного оновлення через розвиток нових технологічних укладів, які проявляють циклічність інноваційних хвиль і трансформацій у суспільстві [4, с. 169].

Таким чином, ефективність використання залученого фінансового ресурсу й упровадження технологічних інновацій безпосередньо корелюють із рівнем конкурентоспроможності національної економіки, що формується під впливом

взаємопов'язаних чинників. Так, конкурентоспроможність національної економіки в сучасних умовах визначається багатофакторною системою показників, серед яких важливе значення мають параметри бізнес-середовища, ступінь економічної свободи, якість і результативність державного управління, рівень глобалізації господарських процесів, розвиток людського капіталу та можливості зовнішніх фінансових запозичень. Важливим критерієм також залишається рівень корупції в суспільстві, що безпосередньо впливає на інституційну стабільність і здатність держави реалізовувати ефективну економічну політику [5].

У контексті України актуальність завдань економічної модернізації набуває особливого значення. Поряд із відновленням та оновленням основних виробничих фондів, важливим завданням виступає розв'язання соціально-економічних проблем, що обмежують потенціал сталого розвитку. Вирішення цих проблем потребує активного залучення інноваційних підходів, зокрема впровадження технологій нового покоління, розширення можливостей цифровізації, створення умов для розвитку стартапів і високотехнологічного підприємництва. Саме інноваційний вектор розвитку здатен забезпечити довгострокову конкурентоспроможність економіки у глобальному середовищі.

У зв'язку з цим постає необхідність розгляду зовнішньоторговельної динаміки як одного з важливих індикаторів економічної модернізації (табл. 1).

Наведені дані свідчать про значні коливання у зовнішньоторговельній діяльності України протягом 2005–2024 років. У цілому спостерігається поступове зростання обсягів експорту та імпорту до 2008 року, після чого відбулося різке скорочення, зумовлене глобальною фінансовою кризою. Відновлення торговельних потоків фіксується у 2010–2012 роках, проте з 2013 року почалося зниження показників, пов'язане з внутрішньополітичними кризами та військовим конфліктом.

Важливо зазначити, що структура експорту зазнала суттєвих змін. Якщо на початкових етапах досліджуваного періоду переважали чорні й кольорові метали, то після 2014 року провідні позиції зайняла продукція аграрного сектору. Зростання експорту продовольчих товарів і сировини для їх виробництва зумовлене сприятливими природними умовами, а також стратегічною орієнтацією на аграрну спеціалізацію в умовах послаблення промислового виробництва. Це підтверджує тенденція: у 2005 році ця група становила 13% усього експорту, а у 2024 році – понад 63%.

Імпортна структура характеризується домінуванням машинобудівної продукції, мінеральних ресурсів і хімічної продукції. Зростання обсягів імпорту машин та устаткування, особливо

Таблиця 1 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України, млн дол. США

Найменування груп товарів	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
<i>Експорт</i>																				
<i>УСЬОГО, млн дол. США</i>	32184	36174	46168	63188	37134	47299	62383	64427	59106	50552	35420	33560	39701	43341	46091	45143	63113	40899	34678	38888
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	4264	4686	6132	10561	9510	9936	12804	17906	17040	16670	14478	15250	17739	18594	22123	22161	27687	23380	22001	24669
Мінеральні продукти	4144	3413	3693	5570	3033	5076	6951	6304	6306	5291	2672	2391	3517	3883	4405	4963	7874	4109	2262	3142
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3386	4015	4943	6395	3317	4000	6041	6028	5070	3730	2436	1832	2052	2381	2171	2308	3173	1668	1329	1509
Деревина та вироби з неї	804	981	1289	1369	1169	1467	1855	1852	2004	1954	1540	1510	1647	1965	1780	1758	2491	2118	1719	1660
Промислові вироби	399	487	643	771	472	616	795	830	846	704	503	463	575	649	697	722	946	569	557	577
Чорні й кольорові метали та вироби з них	13784	16262	20565	27286	12605	17044	21836	18490	16793	14953	9164	8099	9890	11402	9994	8782	15719	5881	3888	4421
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	4307	5107	7563	9848	6007	8530	10722	11181	8537	5432	3339	2748	2862	3002	3426	3390	3819	2281	2150	2034
Різне*	1096	1223	1340	1388	1021	630	1379	1836	2510	1818	1288	1267	1419	1465	1495	1059	1404	893	772	876
<i>Імпорт</i>																				
<i>УСЬОГО, млн дол. США</i>	34377	42220	57753	80640	42477	56896	80414	86273	81234	57680	38875	40502	49364	56055	60352	51921	69755	55551	63813	72320
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	2635	3094	3905	6203	4936	5761	6347	7519	8181	6025	3412	3863	4267	5020	5696	6465	7666	6020	6930	7620
Мінеральні продукти	9925	11145	14768	22157	14306	19247	26514	26286	21180	15254	11186	8076	11973	13587	12638	7897	13999	12715	10376	8932
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	5085	6464	8757	11604	7969	10116	12505	13155	13042	10310	7541	8297	9576	10438	10872	10669	14392	9352	11151	11914
Деревина та вироби з неї	1132	1356	1791	2264	1545	1877	2094	2071	2199	1466	934	1032	1147	1322	1253	1347	1484	906	969	1105
Промислові вироби	1650	1838	2129	3370	1894	2880	2951	3982	3881	2615	1749	1957	2127	2575	3108	3008	3671	3301	3188	3237
Чорні й кольорові метали та вироби з них	2407	3260	4662	6280	2587	3988	5522	5079	4552	3208	1897	2192	2878	3431	3516	3008	4221	2487	3273	3798
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	9903	13402	19079	25863	8453	11799	19208	21012	18154	10724	7504	10353	13569	15992	19361	17408	21845	14827	19586	24564
Різне*	1640	1661	2662	2899	787	1228	5273	7169	10045	8078	4652	4732	3827	3690	3908	2119	2477	5943	8340	11150

Джерело: складено на основі [15]

у 2006–2008 та 2017–2021 роках, вказує на технологічну залежність України від зовнішніх поставальників. Водночас у 2022–2023 роках спостерігається скорочення цього сегмента, що зумовлено війною, руйнуванням промислових ланцюгів та обмеженням інвестиційного попиту.

Додатково варто відзначити, якщо за січень–липень 2024 року обсяг експорту становив 22,5 млрд дол. США при імпорті 40,5 млрд дол. США, то за аналогічний період 2025 року експорт зменшився до 22,0 млрд дол. США, тоді як імпорт зріс до 48,1 млрд дол. США. Наведена динаміка свідчить про посилення структурної асиметрії зовнішньої торгівлі [15].

Таким чином, еволюція зовнішньоторговельної структури України відображає перехід від металургійної та промислової спеціалізації до аграрної домінанти. У поєднанні з високою залежністю від імпорту енергоносіїв і машинобудівної продукції це створює ризики посилення дефіциту торговельного балансу та потребує вироблення нових аналітичних підходів. Використання прикладної економічної аналітики у поєднанні з історичним аналізом міжнародного досвіду дає змогу більш повно зрозуміти структурні трансформації та виробити ефективні стратегії зовнішньоекономічної політики.

Продовжуючи аналіз структурних зрушень у зовнішній торгівлі, доцільно розглянути вплив глобалізаційних процесів, адже саме вони визначають умови формування конкурентних переваг та обмежень для національної економіки. Перехід від промислової до аграрної спеціалізації в експорті, зростання залежності від імпорту енергоносіїв та машинобудівної продукції слід розглядати у взаємозв'язку з викликами та можливостями, що виникають у процесі інтеграції у світовий ринок. Саме на цьому тлі стають очевидними позитивні та негативні наслідки відкритості економіки, що потребують цілеспрямованих адаптаційних стратегій. Так, з одного боку, відкритість ринків забезпечує можливість активної участі у формуванні правил міжнародних економічних відносин. З іншого боку, поглиблення інтеграції до європейського економічного простору неминує супроводжуватися посиленням конкуренції з боку компаній ЄС. У результаті виникає потреба в адаптації окремих секторів і регіонів шляхом модернізації виробничої бази та впровадження інноваційних технологій.

У цьому контексті особливої уваги набуває аналіз фактичної динаміки зовнішньої торгівлі України з ЄС, що дозволяє виявити реальні масштаби інтеграційних процесів та оцінити їх вплив на економічну рівновагу держави (рис. 2).

У 2010–2013 рр. простежувалося поступове зростання експорту та імпорту, що відображало інтеграційні процеси у відносинах України з ЄС, однак після 2014 р. настало різке падіння торго-

вельних показників через військово-політичну кризу та зміну зовнішньоекономічних орієнтирів. У 2015–2016 рр. зафіксовано найнижчий рівень зовнішньої торгівлі, проте з 2017 р. відбулося поступове відновлення, кульмінацією якого стало значне зростання у 2021–2022 рр. під впливом сприятливої кон'юнктури європейських ринків. Повномасштабна війна з 2022 р. зумовила нове падіння експорту за одночасного зростання імпорту, що збереглося у 2023–2024 рр. і призвело до подальшого посилення від'ємного сальдо, яке у 2024 р. становило близько 12 млрд дол. США. У першому півріччі 2025 р. ця тенденція підтвердилася: експорт скоротився на 401 млн дол. порівняно з аналогічним періодом 2024 р., тоді як імпорт зріс на 518 млн дол. Отже, виявлені диспропорції у динаміці зовнішньої торгівлі України з ЄС відображають внутрішні структурні проблеми та вплив воєнно-політичних чинників, а також більш масштабні процеси трансформації світової економіки. Саме вони зумовлюють посилення конкуренції на глобальних ринках і формування нових підходів до забезпечення конкурентоспроможності, що безпосередньо інтегрує українську економіку в ширший контекст глобалізаційних змін.

У цьому контексті особливого значення набуває так звана «економіка вражень», яка базується на міждисциплінарних методах і технологіях, спрямованих на створення та посилення цінності споживчого досвіду. Вона передбачає активне залучення емоційних, психологічних і культурних чинників у процеси купівлі, споживання та побудови партнерських відносин, що забезпечує формування нової моделі взаємодії між виробниками та споживачами [7, с. 79].

В українських реаліях передвоєнний соціально-економічний стан характеризувався наявністю потенціалу для розвитку економіки вражень, однак за темпами та масштабами впровадження вона поступалася провідним країнам світу. З огляду на зазначене, розвиток економіки вражень в Україні має розглядатися як інструмент комплексної модернізації національного господарства, що дозволяє поєднати економічні, соціальні та культурні чинники. Це відкриває можливість для посилення інтеграції у міжнародні ринки, підвищення добробуту населення та формування нових секторів із високим рівнем доданої вартості. Відповідно, акцент на підтримці малого й середнього бізнесу, створенні сприятливого середовища для інновацій та розвитку людського капіталу має стати основою для закріплення економіки вражень у структурі української економіки майбутнього.

У контексті реалізації довгострокового бачення економічного розвитку стратегічним документом державної політики виступає Національна економічна стратегія на період до 2030 року [17], що

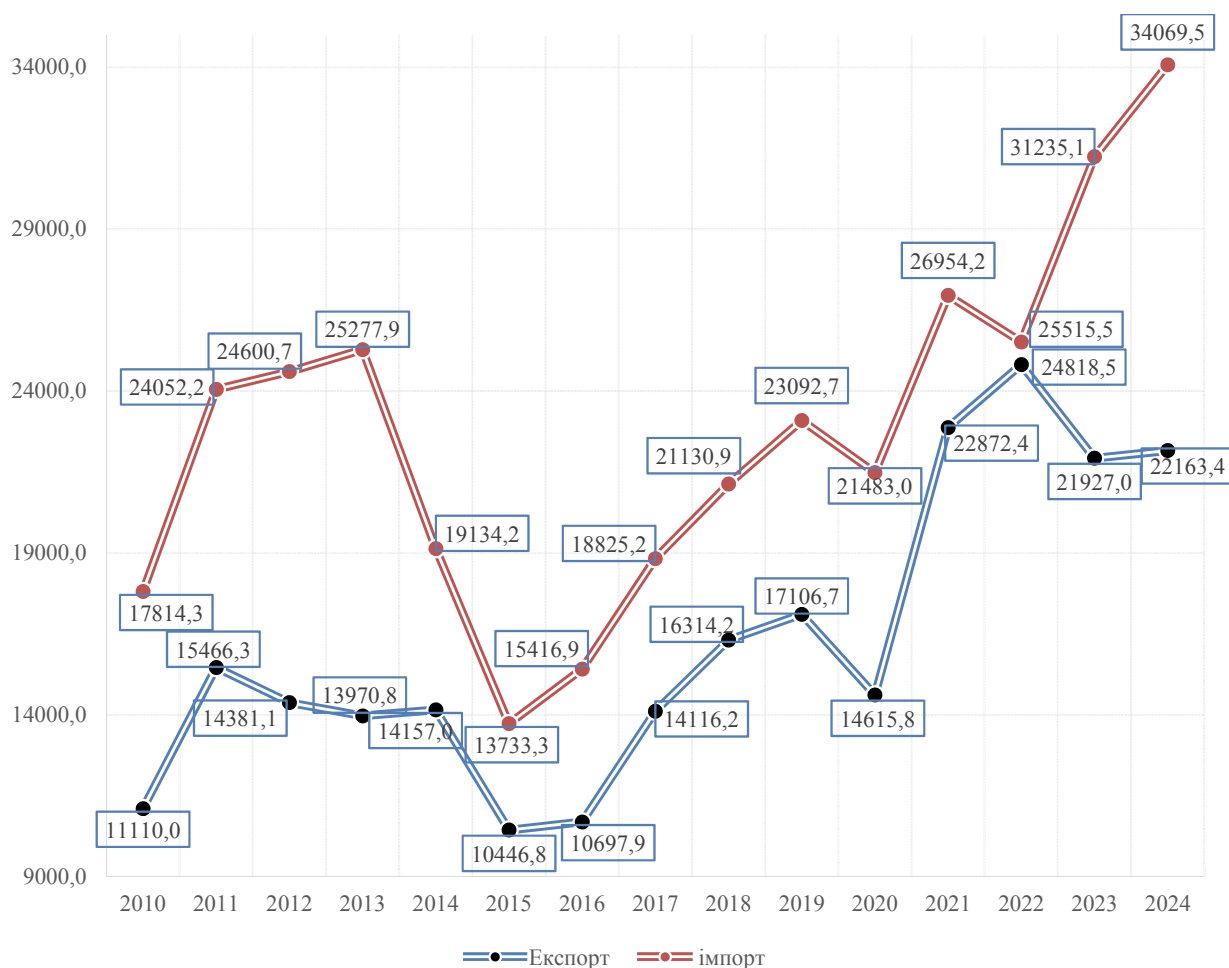

Рисунок 2 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС, млн дол. США

Примітка: експорт та імпорт з 2020 року рахувався без включення Великої Британії, оскільки ця країна вийшла з ЄС 31 січня 2020.

Джерело: складено на основі [11]

визначає місію створення умов для максимальної реалізації географічного, ресурсного та людського потенціалу країни. Основний акцент робиться на забезпеченні високого рівня добробуту, сприянні самореалізації громадян, гарантуванні безпеки, прав і свобод населення. Важливим орієнтиром проголошується досягнення інноваційного випереджального зростання з урахуванням Цілей сталого розвитку та зобов'язання досягти кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року.

Таким чином, окреслені у Національній економічній стратегії на період до 2030 року пріоритети формують внутрішню основу економічного розвитку України, проте їх реалізація відбувається у тісному взаємозв'язку з глобальними трансформаціями. Саме динаміка світових виробничих і фінансових процесів, а також посилення міжнародної конкуренції визначають рамкові умови, в яких національна економіка має забезпечувати інноваційне зростання та стійкість до зовнішніх викликів. Дослідження

доводять [6], що зростання ролі транснаціональних корпорацій сприяє розподілу виробничих процесів і ланцюгів постачання на глобальному рівні, що дозволяє скорочувати витрати та підвищувати ефективність бізнес-моделей. Водночас зазначена інтеграція підвищує вразливість національних економік до глобальних шоків і кризових явищ, що загострює проблему забезпечення стійкості господарських систем. У цьому контексті важливою тенденцією виступає зростання конкуренції між країнами та компаніями, яка стимулює впровадження інновацій і технологічних рішень, проте водночас може поглиблювати диспропорції в розвитку через нерівний доступ до ресурсів та технологій [6, с. 192].

У рамках сучасних теоретичних дискусій особливе значення набуває усвідомлення подвійного характеру глобалізації: з одного боку, вона створює можливості для інтеграції та підвищення продуктивності, з іншого – породжує соціально-економічну нерівність і ризики дестабілізації.

Зазначена подвійність актуалізує потребу в оновленні методологічних засад економічної науки, що дозволить сформувати цілісне розуміння взаємозв'язків між глобальними та національними рівнями розвитку. Саме на цій основі відбувається еволюція економічної думки від неоліберальної парадигми до пошуку альтернативних моделей регулювання світової економіки.

У довгостроковій перспективі світова економіка має здатність до самоорганізації та утворення спонтанного порядку, однак сучасні виклики зумовлюють необхідність цілеспрямованого втручання у формування постнеоліберального міжнародного економічного порядку. Тому використання політиками та інституціями здобутків наукових парадигм, концепцій і теорій стає важливою умовою пошуку ефективних рішень. Відтак постнеоліберальний формат міжнародних економічних відносин має передбачати діалектичне поєднання положень неолібералізму та неокейнсіанства, інституціоналізму та структуралізму, неомарксизму та глобальної політичної економії [8, с. 403].

Поєднання різних підходів у межах єдиної методологічної системи дає змогу врахувати комплексність глобальної економіки. Наведений синтез забезпечує формування компліментарної рівноваги між важливими інституціями (державою, бізнесом, міжнародними організаціями) та ринковими механізмами, що відкриває можливості для зниження дисбалансів і підвищення стійкості світової економічної системи. Таким чином, сучасна економічна думка поступово переходить від одновимірних моделей до інтегративних аналітичних підходів, що відповідають реаліям глобалізованого світу.

Висновки. З аналізу економічної динаміки України встановлено, що історична інтеграція країни у союзню економічну систему сформувала екстенсивну модель господарювання, яка обмежувала інноваційний розвиток та створила високу залежність від зовнішніх ринків і ресурсів, що своєю чергою визначило інерційний характер економічного зростання в перші десятиліття незалежності. У зв'язку з цим сучасні виклики післявоєнного відновлення вимагають переходу до нової моделі індустріалізації, орієнтованої на технологічну модернізацію, розвиток внутрішньої доданої вартості та формування конкурентних виробничих ланцюгів, оскільки наявна екстенсивна структура не забезпечує необхідного потенціалу для стійкого зростання. Поглиблений аналіз даних та використання прикладної економічної аналітики, поєднаної з історичним аналізом і сучасними методами прогнозування, дозволяє більш точно оцінювати тенденції ВВП та зовнішньоторговельної діяльності, що виявляє структурні дисбаланси та підкреслює необхідність трансформації економічної моделі. Це підтверджується зміною експортної структури від металургійної та промислової до аграрної домінанти, що у поєднанні з високою імпоротною залежністю акцентує увагу на потребі розвитку внутрішніх технологічних виробництв і підвищення доданої вартості продукції. Водночас ефективне використання фінансових ресурсів, узгоджена монетарна та бюджетна політика, підтримка інновацій і малого та середнього бізнесу створюють умови для стабілізації економіки та інтеграції України у глобальні виробничі й фінансові ланцюги, що своєю чергою дозволяє протистояти зовнішнім шокам і зміцнювати конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Боднарчук Т. Л. Формування моделі міжнародних економічних відносин у контексті попередньої траєкторії розвитку національного господарства України. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2024. Вип. 57. С. 236–257.
2. Зверяков М. І. Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 3–19.
3. Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир – війна»: монографія / за ред. акад. НАН України Гриценка А. А.; НАН України, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України». Електр. дані. Київ, 2025. 572 с.
4. Крушинська А., Попель С. Еволюція міжнародної економіки крізь призму технологічних укладів: від індустріалізації до блокчейн-реальності. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4(55). С. 163–171.
5. Гетманець О. П., Коробцова Д. В., Єжелій Ю. О. Глобалізація та міжнародна економіка: складність інтеграції ринків та економічні наслідки на рівні країн (український досвід). *Академічні візії*. 2023. № 20. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/456> (дата звернення: 10.09.2025).
6. Осіпова Л. Вплив глобалізації на сучасні економічні моделі: нові виклики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-78>
7. Ястремська О. О. Економічні умови розвитку економіки вражень у країнах світу та в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 5. С. 68–80.
8. Хоманець В. Міжнародний економічний порядок: витоки, виклики та риси пост-неоліберальної моделі. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2024. № 330(3). С. 396–406.
9. Silva T. C., Wilhelm P. V. B., Amancio D. R. Machine learning and economic forecasting: The role of international trade networks. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*. 2024. № 649.

10. Українська економіка у 2024 році: спецвипуск Трекеру. Центр економічної стратегії, 2025. URL: https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024 (дата звернення: 14.09.2025).
11. Harmash Olena. Ukraine targets value-added production to reshape wartime economy. Reuters, 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-targets-value-added-production-reshape-wartime-economy-2024-11-12> (дата звернення: 13.09.2025).
12. Економічна статистика / Національні рахунки / Квартальні національні рахунки. Державна служба статистики України, 2025. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm (дата звернення: 12.09.2025).
13. Національний банк України підвищив облікову ставку до 15,5%. Національний банк України, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-155> (дата звернення: 15.09.2025).
14. Мінфін: Партнери з розвитку, які надали бюджетну підтримку Україні у 2024 році загальним обсягом понад \$41 млрд, та напрям спрямування коштів. Міністерство фінансів України, 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/development_partners_that_provided_ukraine_with_over_41_billion_in_budget_support_in_2024_and_the_allocation_of_these_funds-4974 (дата звернення: 15.09.2025).
15. Зовнішня торгівля. Національний банк України, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 12.09.2025).
16. Зовнішня торгівля з країнами ЄС. Національний банк України, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 12.09.2025).
17. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія від 03.03.2021 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.09.2025).

References:

1. Bodnarchuk T. L. (2024). Formuvannia modeli mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn u konteksti poperednoi traektorii rozvytku natsionalnoho gospodarstva Ukrainy [Formation of the model of international economic relations in the context of the previous trajectory of Ukraine's national economy]. *Istoriia narodnoho gospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainy*, Vyp. 57, pp. 236–257. (in Ukrainian)
2. Zvieriakov M. I. (2022). Formuvannia modeli ekonomichnoho rozvytku v novykh istorychnykh realiakh [Formation of the model of economic development in new historical realities]. *Ekonomika Ukrainy*, no 8, pp. 3–19. (in Ukrainian)
3. Formuvannia zasad natsionalno ukorinenoi stiikosti ta bezpeky ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh hibrydnoi systemy "myr – viina": monografiia / ed. acad. N.A. Hrytsenko; NAN Ukrainy, Derzhavna ustanova "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy". Kyiv, 2025, 572 p. (in Ukrainian)
4. Krushynska A., Popel S. (2025). Evoliutsiia mizhnarodnoi ekonomiky kriz pryizmu tekhnolohichnykh ukkladiv: vid industrializatsii do blockchain-realnosti [Evolution of the international economy through the prism of technological paradigms: from industrialization to blockchain reality]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no 4(55), pp. 163–171. (in Ukrainian)
5. Hetmanets O. P., Korobtsova D. V., Yezhelyi Yu. O. (2023). Hlobalizatsiia ta mizhnarodna ekonomika: skladnist intehtatsii rynkiv ta ekonomichni naslidky na rivni krain (ukrainskyi dosvid) [Globalization and the international economy: the complexity of market integration and economic consequences at the country level (Ukrainian experience)]. *Akademichni vizii*, no 20. Available at: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/456> (in Ukrainian)
6. Osipova L. (2024). Vplyv hlobalizatsii na suchasni ekonomichni modeli: novi vyklyky ta mozhlyvosti [The impact of globalization on modern economic models: new challenges and opportunities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-78>. (in Ukrainian)
7. Yastremska O. O. (2024). Ekonomichni umovy rozvytku ekonomiky vrazhen' u krainakh svitu ta v Ukraini [Economic conditions of the experience economy development in the world and in Ukraine]. *Biznes Inform*, no 5, pp. 68–80. (in Ukrainian)
8. Khomanets V. (2024). Mizhnarodnyi ekonomichniy poriadok: vytoky, vyklyky ta rysy post-neoliberalnoi modeli [International economic order: origins, challenges, and features of the post-neoliberal model]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, no 330(3), pp. 396–406. (in Ukrainian)
9. Silva T.C., Wilhelm P.V.B., Amancio D.R. (2024). Machine learning and economic forecasting: The role of international trade networks. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, no 649.
10. Ukrainiska ekonomika u 2024 rotsi: spetsvypusk Trekeru [Ukrainian economy in 2024: special issue of Tracker]. Center for Economic Strategy, 2025. Available at: https://ces.org.ua/ukrainian_economy_in_2024 (in Ukrainian)
11. Harmash O. (2024). Ukraine targets value-added production to reshape wartime economy. Reuters. Available at: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-targets-value-added-production-reshape-wartime-economy-2024-11-12> (in Ukrainian)
12. Ekonomichna statystyka / Natsionalni rakhunky / Kvartalni natsionalni rakhunky [Economic statistics / National accounts / Quarterly national accounts]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2025. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm (in Ukrainian)
13. Natsionalnyi bank Ukrainy pidvyshchiv oblikovu stavku do 15,5% [The National Bank of Ukraine raised the key policy rate to 15.5%]. Natsionalnyi bank Ukrainy, 2025. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-155> (in Ukrainian)
14. Minfin: Partnery z rozvytku, yaki nadaly biudzhethnu pidtrymku Ukraini u 2024 rotsi zahalnym obsiagom ponad \$41 mlrd, ta napriam spriamuvannia koshtiv [Ministry of Finance: Development partners that provided budget support to Ukraine in 2024 totaling over \$41 billion and the allocation of these funds]. Ministerstvo finansiv Ukrainy, 2025.

Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/development_partners_that_provided_ukraine_with_over_41_billion_in_budget_support_in_2024_and_the_allocation_of_these_funds-4974 (in Ukrainian)

15. Zovnishna torhivlia [Foreign trade]. Natsionalnyi bank Ukrainy, 2025. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (in Ukrainian)

16. Zovnishna torhivlia z krainamy YES [Foreign trade with EU countries]. Natsionalnyi bank Ukrainy, 2025. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (in Ukrainian)

17. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi strategii na period do 2030 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy; Stratehiia vid 03.03.2021 № 179 [On approval of the National Economic Strategy until 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Strategy of 03.03.2021 No. 179]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 31.10.2025